

УДК 327(73+4)

Макарчук Б. Р.*Науковий керівник: Сидорук Т. В.,
доктор політичних наук, професор*

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВІЙСЬКОВО- ПОЛІТИЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНА-НАТО

У статті розглянуто стан співробітництва України і НАТО та можливі перспективи у подальшій співпраці. Проаналізовано проведення реформ Україною за політикою стандартизації ЗСУ до ЗС НАТО та розвиток воєнно-політичного діалогу між країною та Альянсом. Наведено приклади розвитку співробітництва України і НАТО.

Ключові слова: Україна, НАТО, стандарти НАТО, співробітництво.

Makarchuk B. R.

STATE AND PERSPECTIVES OF MILITARY AND POLITICAL COOPERATION OF UKRAINE-NATO

In article, the process of cooperation of Ukraine-NATO and possible prospects of the future cooperation is considered. The reforms made by Ukraine that are based on the policy of standardization of the Armed Forces to the NATO Armed Forces and the development of military-political dialogue between the country and the Alliance are analyzed. Examples of development of Ukraine-NATO cooperation are presented.

Key words: Ukraine, NATO, NATO standarts, cooperation.

У 2014 році розпочалася російсько-українська війна на Сході України. Питання щодо набуття членства України в НАТО піднялося знову і стало одним із найбільш важливих у порядку денному Верховної Ради країни у цей період.

Актуальність обраної теми також впливає з внесених змін у Конституцію України і прийняття важливих документів як для реалізації змін у внутрішній системі безпеки, так і оборони ззовні.

Загалом актуальність проблеми дослідження пояснюється тим, що вступ до НАТО є ключовим пріоритетом для встановлення внутрішньої безпеки країни та на її кордонах. Є потреба в аналізі стану співробітництва України з Альянсом для того, щоб забезпечити правильне розуміння необхідності вступу країни в НАТО.

Серед робіт американських та європейських політологів, присвячених дослідженню стану та перспектив співробітництва України з НАТО, можна виокремити наукові праці співробітників та експертів норвезького Інституту оборонних досліджень (FFI): О. Кнутсен, Т. Букволл, Й. Стьордал; дослідників Королівського інституту міжнародних відносин, таких як: Дж. Шерр, М. Франко, а також інші аналітики, такі як Ф. Камерон, П. Клеппе, Р. Фройденштайн та інші. У вітчизняній політичній науці окресленій проблематиці приділено увагу в наукових доробках В. Бадрака, Н. Пархоменко, О. Зарубінського, Н. Костіна, С. Лі, С. Толстова та інших.

Мета статті – дослідження стану співробітництва України з НАТО від початку російсько-української війни та визначення перспектив подальшої співпраці країни з Альянсом.

Завдання дослідження: визначити стан співпраці України з НАТО та обґрунтувати можливі варіанти розвитку подальшого співробітництва між країною та Альянсом.

З часу підписання у 1997 році в Мадриді «Хартії про особливе партнерство» між НАТО та Україною пройшло 23 роки. Амбітна мета отримати чітку перспективу членства країни в Організації Північноатлантичного договору залишається незмінною і сьогодні. Питання щодо набуття членства України в НАТО стало одним із найважливіших у порядку денному з 2014 року, коли Російська Федерація розпочала «гібридну війну» проти України. Саме тоді уряд країни розпочав активнішу роботу у визначенні чіткого вектора та здійсненні плану щодо євроатлантичного курсу.

Після початку російсько-української війни у 2014 році було здійснено широкомасштабний перегляд секторів безпеки та оборони України за сприяння радників НАТО. Результатом перегляду та оцінки стало затвердження нової Стратегії національної безпеки наступного року. Серед цілей було названо «забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу та формування умов для вступу в НАТО» [7].

До 2020 року було прийнято ще декілька важливих для України документів, в яких зроблено поправки та зміни, а також вказано завдання у сфері євроатлантичної інтеграції: зміни до законів України «Про основи національної безпеки України», «Про засади внутріш-

ньої та зовнішньої політики»; прийняття Воєнної доктрини України; затвердження Річних національних програм під егідою Комісії Україна-НАТО.

2015 року 5-ий Президент України Порошенко Петро Олексійович заявив про те, що у рамках реалізації стратегічного наміру щодо набуття членства в організації, Україна перейде на стандарти НАТО до 2020 року [3]. Основним завданням є стандартизація Збройних Сил України до Збройних Сил НАТО, що сприяє підвищенню ефективності оборонної сфери та підтверджує незмінний курс України до вступу в НАТО. Варто наголосити на тому, що політика стандартизації не відкриває двері до членства в Організації Північноатлантичного договору, але перехід на стандарти НАТО та взаємосумісність армій країн-членів є основою безпеки Альянсу [5, 5].

Розвиток Збройних Сил України почав здійснюватися відповідно до цілей та завдань, затверджених Президентом України у Стратегічному оборонному бюлетені України, що був остаточно введений у 2016 році, та Державній програмі розвитку Збройних сил України на період до 2020 року.

Результатами виконання поставлених завдань є впровадження 16% стандартів НАТО станом на весну 2019 року, що є досить позитивним показником серед країн-партнерів організації [1, 1]. Є досить велика розбіжність щодо цих показників, тому що дотепер відсутній механізм якісного моніторингу та оцінювання цілей щодо стандартизації Збройних Сил України.

Загалом можна виділити деякі здобутки від запровадження стандартів НАТО в Україні: впровадження Глосарію абревіатур НАТО, в Генштабі відбувається перехід на J-структуру (обов'язкова структура штабів НАТО), створення управління спільного цивільно-військового співробітництва тощо. В реалізації затверджених завдань є і перешкоди, такі як: недостатньо «subject matter experts» (високі фахівці у конкретних сферах) для дослідження стандартів та їх впровадження; незнання англійської мови серед того корпусу військових, які відповідають за опрацювання стандартів; брак системності в організації впровадження стандартів; немає певного механізму для чіткого аналізу та оцінки реалізації та переходу на стандарти НАТО [2].

Підтвердженням того, що співробітництво України з НАТО набуває нового характеру, є те, що країна використовує інструмент Річних національних програм під егідою Комісії Україна-НАТО. У проєкті РНП-2019 було створено логічний ланцюжок (стратегічна мета – цілі для її досягнення – пріоритетні завдання на поточний

рік – заходи, спрямовані на досягнення пріоритетних завдань), який дозволяє вже на етапі підготовки відкинути невідповідні, зайві та другорядні елементи реформи [6].

У дипломатичних формулюваннях Альянс відзначає, що у впровадженні Цілей Партнерства відбувся якісний поступ, хоча й не щодо всіх взятих на себе зобов'язань.

Відколи Російська Федерація розпочала свої дії, які призвели до дестабілізації ситуації на сході України, країни-члени НАТО дотримуються чіткої позиції щодо суверенності та територіальної цілісності України у міжнародно визначених кордонах. «Усі союзники НАТО, з Європи та Північної Америки, засуджують дії Росії. Ми закликаємо Росію припинити підтримку бойовиків на Донбасі...». Таким чином, Україна заручилася підтримкою міжнародної спільноти та, безпосередньо, Організації Північноатлантичного договору [11].

Такий крок країн-членів став підтвердженням того, що вони готові до співробітництва в рамках консультацій з певних питань оборони та воєнної політики, а також розвитку партнерства на регіональному та стратегічному рівнях. Активним є проведення двостороннього воєнно-політичного діалогу з оборонними відомствами США, Канади, Федеративної Республіки Німеччина, а також деякими країнами-партнерами та контактними країнами.

Двостороннє співробітництво зі Сполученими Штатами Америки характеризується досить високою інтенсивністю на усіх рівнях за участі керівництва Міністерства оборони, Збройних Сил, Конгресу США. Відбувається фінансування заходів імплементації проектів в Україні.

Канада залишається стратегічно важливим партнером з питань оборони та безпеки. Країна допомагає у фаховій підготовці українських військовослужбовців, зокрема за сприянням канадської військово-тренувальної місії України UNIFIER [4].

Двостороннє співробітництво з країнами-членами та країнами-партнерами дає можливість Україні розвивати та модернізувати сектор безпеки та оборони країни відповідно до стандартів НАТО. Наприклад, з 2018 року відбулася активізація співробітництва України з Федеративною Республікою Німеччина у сфері кібернетичної безпеки; Грузія бере участь у спільних навчаннях з Україною та організовує підготовку українських військовослужбовців на курсах гірської підготовки в Гірському навчально-тренувальному центрі збройних сил Грузії; позитивна динаміка зберігається й у співробітництві України з Румунією, а саме, проведення спільних військово-морських навчань [2].

Також Україна очікує на можливість бути включеною у Програму розширених можливостей (ПРМ). Це новий етап співробітництва для країни, яка з деяких причин не є членом НАТО, але готова надалі співпрацювати з організацією, взаємодіяти та брати участь у спільних з Альянсом операціях.

Розглядаючи можливі перспективи для України щодо співробітництва з НАТО можна виділити два варіанти. Перший – це продовжувати заходи для впровадження реформ та виконувати їх. В результаті, за рішенням країн-членів НАТО, Україна буде включена у ПРМ та після проведення ще деяких змін у секторі безпеки та оборони, зможе отримати План дій щодо членства в НАТО (ПДЧ). Реалізація та виконання реформ, тобто перехід на стандарти НАТО та підвищення рівня демократизації в країні, потребують досить багато часу.

Хоча Україна не має реальних перспектив у набутті членства в організації найближчим часом, але це не обмежує її у виведенні співробітництва з НАТО на якісно новий рівень. Якщо розглянути, скільки часу потрібно було іншим країнам, то в середньому після 10-15 років реалізацій серйозних реформ вони змогла приєднатись до НАТО. Для України надання ПДЧ прогнозують не раніше 2023 року [9]. Варто наголосити на тому, що перед країною залишається ще досить багато непроведених змін, які впливають на рішення Альянсу, серед яких є негайна потреба реформування безпекової складової, як СБУ та правоохоронних структур.

Цей варіант розглядається більшістю як основний, тому що вступ у НАТО дає не лише гарантії безпеки, а й підтримку у випадку військової агресії проти України. Набуття членства в Альянсі надає можливість країні отримувати економічну допомогу з боку країн-членів. Наприклад, після вступу Польщі у НАТО інвестиції в її економіку зросли в 4 рази [5]. Така перспектива є позитивною для інших інвесторів, тому вже сьогодні воникладають гроші в Україну.

Другий варіант – це так звана «фінська модель». Про цю модель вперше було зазначено в аналітичній записці «Україна-НАТО: діагностика партнерства» Інституту світової політики [8]. Основна ідея фінської моделі – отримати членство в ЄС, але не бути повноцінно інтегрованим до НАТО. Відносини між НАТО та Фінляндією є унікальними, й повторити їх буде надто важко. Вони базуються на великій довірі та професіоналізмі фінської армії.

Для України цей варіант все ж можливий, але в цьому випадку потрібно зміцнити сектор оборони, стандартизувати матеріальне забезпечення армії, а також розв'язати питання з корупцією в військо-

вих структурах. Будувати відносини варто за допомогою практичної та прагматичної співпраці. Україна повинна показувати готовність зробити внесок до колективної безпеки та розвитку власних Збройних Сил. Фінляндія неодноразово відряджала своїх спеціалістів та солдатів для участі в операціях НАТО і показувати кращу підготовку, ніж деякі члени Альянсу. Тому для України важливо звернути увагу на відповідність усім військовим критеріям та зрозуміти, яка модель армії найкраще відповідатиме для протистояння гібридним загрозам, зокрема Російській Федерації.

У нас є серйозні здобутки, але залишаються і масштабні виклики, які потребують допомоги з боку демократичних держав. Співпраця України з НАТО є важливим аспектом і для самої організації, тому що, по-перше, вступ України в НАТО автоматично розширює демократичну зону великої частини Європи, а також країна виступає як головний бар'єр проти Російської Федерації, яка є певною загрозою для країн-членів НАТО.

Наразі за рейтингом Global Firepower 2020 року Україна займає 27 місце серед 138 країн світу, це вище ніж у деяких країн-членів НАТО, наприклад, Греція (33 місце) та Албанія (115 місце) [10]. Такий показник є результатом проведених реформ та прийняття відповідних документів щодо розвитку сектору оборони та безпеки України. Головною метою залишається недопущення «згортання» цих реформ, які були прийняті для отримання ПДЧ.

Щодо перспектив подальших досліджень, то є потреба розробки рекомендацій для поглиблення співробітництва, що надалі допоможе сформувати чітке розуміння співпраці України з НАТО.

Джерела та література

1. Гетьманчук А., Зарембо К., Фахурдінова М. Україна і стандарти НАТО: як влучити у «рухоми ціль»? аналіт. записка, м. Київ, 2019. URL: http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/DP_Stand_NATO_ukr_inet.pdf.

2. Біла книга – 2018. Збройні Сили України: інформ.бюл. / видано Міністерством оборони та Генеральним штабом Збройних Сил України. Київ, 2019. 172 с.

3. Заява для представників ЗМІ Президента України П. Порошенка за результатами зустрічі з Генеральним секретарем НАТО Й. Столтенбергом. *Ukraine-NATO*. 2015. URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/news/4778-zajava-dlya-predstavnikov-zmi-prezidenta-ukrajini-pporoshenka-za-rezulytatami-zustrichi-z-generalynim-sekretarem-nato-jstoltenbergom>.

4. Канадська опозиція переконана, що місія UNIFIER в Україні має тривати. *Укрінформ*. 2019. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric->

politics/2798278-kanadska-opozicia-perekonana-so-misia-unifier-v-ukraini-mae-trivati.html.

5. Польша: що дали країні 20 років членства в НАТО. *Deutsche Welle*. 2018. URL: <https://www.dw.com/uk/>.

6. Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна – НАТО на 2019 рік: Указ Президента України від 10.04.2019 р. № №117/2019. Офіційне інтернет-представництво Президента України. 2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1172019-26450>

7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015. Офіційне інтернет-представництво Верховної Ради України. 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.

8. Салоніус-Пастернак. Ч. Замінник членства в НАТО: фінська модель? Україна і НАТО: діагностика партнерства. Київ, 2015. С. 42–48.

9. Чи скоро Україна стане членом НАТО і як країна співпрацює з альянсом зараз. *Вільне радіо*. 2019. URL: <https://freeradio.com.ua/chis-koro-ukraina-stane-chlenom-nato-i-jak-kraina-spivpracjuie-z-aljansom-zaraz/>

10. 2020 Military Strength Ranking. *Global Firepower*. 2020. URL: <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp>.

11. Speech by NATO Secretary General Jens Stoltenberg to cad.ets at the Maritime Academy in Odesa. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_170337.htm

12. Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization. Adopted by Heads of State and Government at the NATO Summit in Lisbon 19-20 November 2010. *NATO*. 2010. URL: https://www.nato.int/nato_static_files2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf